

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะปัจจุบันโลกกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องน้ำเสีย ขยะมูลฝอยและการลดลงของพื้นที่สีเขียวในแต่ละประเทศ ถึงแม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จะมีการตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการหาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ปัญหามลพิษเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ ซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ทุกคนจึงต้องตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยในปัจจุบันมีหลายด้าน เช่น ปัญหาป่าไม้ ปัญหาแหล่งน้ำ ปัญหามลพิษต่างๆ และปัญหาด้านขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าปัญหาขยะมูลฝอยได้กลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในลำดับต้นๆของประเทศ และกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ อาทิเช่น ปัญหาขยะมูลฝอยตกค้าง ส่งกลิ่นรบกวน ทำให้เกิดภาพอันน่ารังเกียจ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน (บัณฑิต เอื้อวัฒนากุล และไพฤทธิสุขเกิด, 2544, น. 1)

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับทุกชุมชน ลักษณะของปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกวิธี หรือมีขยะมูลฝอยจำนวนมากจนไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บ เก็บขน และกำจัดได้หมดภายในวันเดียว ขยะมูลฝอยจึงตกค้างในชุมชน สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย คือการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ซึ่งเป็นปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากไม่สามารถคำนวณปริมาณขยะมูลฝอย ซึ่งจะเกิดปัญหาเรื่องกลิ่นจากขยะมูลฝอยที่กำจัดไม่หมด กลิ่นจากถังขยะและบริเวณที่ทิ้งขยะ ปัญหาเรื่องแมลง สัตว์นำโรค และก่อให้เกิดเหตุรำคาญ เตือนครุ่นและปัญหาอื่น ๆ ตามมา (ปณิธิ วงศ์มาศ, 2550, น. 1)

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญปัญหาหนึ่งในชุมชนต่าง ๆ จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2554 พบว่ามีจำนวนประมาณ 15.16 ล้านตัน หรือวันละ 41,532 ตัน เป็นขยะในเขต กทม. วันละประมาณ 8,766 ตัน เป็นขยะใน

เขตเทศบาลวันละ 16,620 ต้น และเป็นขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ทั่วประเทศ วันละ 16,146 ต้น และมีแนวโน้มว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีเนื่องจากจำนวนประชากรที่มากขึ้น รวมทั้งสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการบริโภคในรูปแบบต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนทั่วไปเป็นเท่าตัว กล่าวคือ ปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยในชุมชนทั่วไปจะมีอัตราเฉลี่ยเท่ากับ 0.6 - 0.8 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ในขณะที่พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เมืองพัทยา เมืองภูเก็ต พบว่ามีอัตราการเกิดขยะเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 1.5 เท่าต่อคนต่อวัน (อาณัติ ติะปินตา, 2553)

นอกจากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสุขภาพอนามัยแล้วนั้น ขยะมูลฝอยยังเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เนื่องจากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดของเสียและมลพิษเป็นจำนวนมาก เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย กลิ่นเหม็น เสียงดังรำคาญคว้นจากการประกอบอาหาร เป็นต้น ถ้าไม่มีระบบการควบคุมดูแลและกำจัดของเสียเหล่านี้อย่างถูกต้องเหมาะสม แล้วจะส่งผลทำให้เกิดผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในชุมชน ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนแก่ประชาชน จึงจะทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบ แนวทางการแก้ไขเพื่อที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่าง ๆ สามารถทำได้โดย การออกกฎหมายควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2547, น. 9) ทางราชการมีการควบคุมดูแลการจัดเก็บขยะมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะ โดยได้บัญญัติมาตรการในการควบคุม กำกับการค้าเนินการจัดการขยะมูลฝอยไว้ตั้งแต่ได้มีการใช้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2548 โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการประกอบกิจการต่างๆ ไว้ในหมวด 8 มาตรา 34 ถึงมาตรา 37 ซึ่งได้ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น เพื่อใช้ในการควบคุมกำกับประกอบกิจการในเขตรับผิดชอบให้ถูกสุขลักษณะ โดยมีหน่วยงานราชการส่วนกลาง ได้แก่ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ให้การสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาทางด้านมาตรฐานวิชาการและปัญหากฎหมายต่างๆ แต่ในปัจจุบันยังพบว่าราชการส่วนท้องถิ่นบางแห่ง ยังไม่ได้ออกข้อกำหนดของท้องถิ่น บางแห่งยังได้ออกข้อกำหนดของท้องถิ่น เกี่ยวกับการควบคุมดูแลการประกอบกิจการ ในการจัดเก็บขยะมูลฝอยตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งสาเหตุที่ยังไม่มีการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นประการหนึ่งก็คือ การขาดหลักเกณฑ์ มาตรฐานเกี่ยวกับการประกอบกิจการที่ถูกสุขลักษณะ ดังนั้น กรมอนามัยจึงได้เสนอร่างกฎกระทรวงเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการประกอบกิจการต่างๆ ผ่านคณะกรรมการสาธารณสุขและคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาเป็นขั้นตอนตามลำดับ ซึ่งคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบในร่างกฎกระทรวง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ลงนามประกาศเป็นกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2542 ซึ่งการ

ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ราชการส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจข้อกำหนดต่างๆ ในกฎกระทรวงนี้ (ภาคภูมิ อองศ์สุริยานนท์, 2542, น. 11)

การกำหนดมาตรการการจัดการขยะและรักษาความสะอาดในอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีนโยบายเรื่องการจัดการขยะและการเข้มงวดในการนำขยะเข้าในอุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการดูแลรักษาความสะอาดและการจัดการขยะอย่างเข้มงวดในอุทยานแห่งชาติก่อนฤดูกาลท่องเที่ยว และเป็นการช่วยลดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงมีหนังสือที่ ทส 0910.4/9243 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2550 เรื่อง การบริหารจัดการขยะที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติให้สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1-16 แจ้งให้อุทยานแห่งชาติในสังกัดดำเนินการตามแนวทาง 4 แนวทางดังนี้ 1) ให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่ง ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบอย่างสม่ำเสมอ โดยขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวช่วยนำขยะของตนเองกลับออกไปนอกเขตอุทยานแห่งชาติ 2) ให้จัดถังขยะแบบแยกชนิดขยะตามจุดต่างๆ ให้เพียงพอ 3) ให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่ง ดำเนินการคัดแยกขยะก่อนเข้าขบวนการกำจัด พร้อมให้กำหนดวิธีการกำจัดขยะตามชนิดที่แยกให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละแห่ง 4) ให้อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง แจ้งความต้องการสนับสนุนอุปกรณ์หรืออื่นๆ จากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อให้การดำเนินการบริหารจัดการขยะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น (พิทยา จตุรพัฒน์, 2551, น. 17)

ปัญหาในการจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ยังไม่มีการวิจัยว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการทิ้งขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยว และขาดรูปแบบการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย ตลอดจนการประเมินรูปแบบการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบโดยตรง ในส่วนของวัดพระพุทธรบาทบัวบก ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีเนื้อที่ติดกับอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากการทิ้งขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย การจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทของจังหวัดอุดรธานีเอง และเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

1.2.2 การสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

1.2.3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

1.3.2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

1.3.3 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (กล่าวไว้ในบทที่ 2) ผู้วิจัย นำมากำหนดเป็นสมมติฐาน เพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีได้ว่า

1.4.1 ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านเจตคติ ปัจจัยด้านการสื่อสาร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

1.4.2 หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี และพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มากกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1.5.1 พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีภูมิลำเนาในจังหวัดอุดรธานี ประกอบไปด้วย 20 อำเภอ จำนวน 1,134,824 คน

1.5.2 ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัย เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

ระยะที่ 3 เป็นการวิจัย เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี

1.5.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.5.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1) ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 137,824 คน

1.2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 400 คน โดยวิธีกำหนดขนาดกลุ่ม ตามสูตรของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane. 1973, น. 727)

2) ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย

2.1) ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี คือ

2.1.1) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย

2.1.2) ปัจจัยด้านเจตคติต่อปัญหาขยะมูลฝอย

2.2) ตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยของเชิงเหตุและผล คือ

2.2.1) ปัจจัยด้านการสื่อสาร

2.2.2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

2.3) ตัวแปรตาม ซึ่งเป็นปัจจัยผลลัพธ์ คือ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

1.5.3.2 กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง ในงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 20 คน ใช้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง

1.5.3.3 กลุ่มทดลองและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3

1) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้มาโดยการแบ่งกลุ่มทดลองจำนวน 40 คน ที่เข้าไปเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2) ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่

2.1) ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2.2) ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

“รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย” หมายถึง วิธีการ แผนงาน โครงการ หรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่ทำให้พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยดีขึ้นในทุกด้าน ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

“อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” หมายถึง อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ได้รับการเสนอชื่อเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ใน “บัญชีรายชื่อเบื้องต้น” (Tentative List) ของยูเนสโก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2547 และรอการนำเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกเพื่อพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลก ภายใต้ชื่อแหล่งว่า “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” (Phuphrabat Historical Park)

“ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย” หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ที่จัดอยู่ในระดับความรู้ ความจำ จำได้ ระลึกได้

“เจตคติต่อปัญหาขยะมูลฝอย” หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อการกระทำเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การคัดแยก การรวบรวม การทิ้ง การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำไปขาย การนำไปทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ

“การสื่อสารเกี่ยวกับการทิ้งขยะมูลฝอย” หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร จากผู้ส่งสารผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นคำพูด การเขียน การแสดงท่าทางไปยังผู้รับสารอย่างมีวัตถุประสงค์ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายและมีการตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการของการส่งผ่านข่าวสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ทักษะ และอารมณ์ ระหว่างบุคคลสองฝ่าย อันได้แก่ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร

“การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย” คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถที่อยู่ในสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม การมีส่วนร่วมได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาโดยการแสดงออกมาในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

“พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย” หมายถึง การกระทำเกี่ยวกับ การจัดเก็บขยะมูลฝอย การคัดแยก การรวบรวม การทิ้ง การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำไปขาย การนำไปทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การยอมรับและเผยแพร่

“ปัจจัยในการดำเนินงานการจัดการกับขยะมูลฝอย” หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จากนักท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 20 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกุดจับ อำเภอกุมภวาปี อำเภอไชยวาน อำเภอทุ่งฝน อำเภอนายูง อำเภอโนนสะอาด อำเภอโนนสะอาด อำเภอบ้านดุง อำเภอบ้านผือ อำเภอเพ็ญ อำเภอวังสามหมอ อำเภอศรีธาตุ อำเภอสร้างคอม อำเภอหนองวัวซอ อำเภอหนองแสง อำเภอหนองหาน อำเภอพิบูลย์รักษ์ อำเภอกู่แก้ว และอำเภอประจักษ์ศิลปาคม ที่เดินทางมาเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

1. ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2. ปัจจัยด้านเจตคติต่อปัญหาขยะมูลฝอย หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีความรู้สึกที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
3. ปัจจัยด้านการสื่อสารเกี่ยวกับขยะมูลฝอย หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารผ่านสื่อต่าง ๆ อาจเป็นคำพูด การเขียน การแสดงท่าทาง ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายและมีการตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร
4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการกับขยะมูลฝอย หมายถึง การมีส่วนร่วมของการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล ที่ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จ
5. ปัจจัยผลลัพธ์ คือ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.7.1 ได้สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- 1.7.2 ได้รูปแบบของการจัดการขยะมูลฝอย สามารถนำไปแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี
- 1.7.3 เป็นตัวอย่างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี